

Till konstitutionsutskottet

2024-02-05

Regeringen förbereder just nu lagstiftning om visitationszoner, s.k. *säkerhetszoner*. Beredningsförfarandet har redan fått omfattande och allvarlig kritik från remissinstanserna för såväl dess innehåll, som de former under vilka lagstiftningen tas fram.

Visitationszoner innebär en ny form av tvångsmedelsanvändning. Förslaget innebär att enskilda polismän får befogenheter att ingripa mot enskilda inom en visitationszon som i praktiken kan omfatta en hel stadsdel, och gälla under lång tid.¹ Det här betyder att omfattande integritetsintrång kommer utföras på skönsrättsliga grunder, på enskilda som inte har något med kriminella gäng att göra. Detta kommer dessutom i stor utsträckning att ske i bostads-områden, där det finns särskilda krav på respekt för den personliga integriteten.²

Utredaren konstaterar själv att förslaget innebär stora risker. Förutom att en rad remissinstanser³ särskilt påtalar att diskriminering och stigmatisering kommer att öka, innebär förslaget också risk för allvarliga intrång den personliga integriteten. Personer helt utan koppling till kriminalitet – däribland barn – kommer att bli föremål för tvångsåtgärder.

Förslaget berör alltså frågor om grundläggande rättigheter till privatliv och integritet, och gränserna för den statliga maktutövningen; det handlar med andra ord om rättsstatens kärna. Av direktiven framgår att utredningen fick i uppdrag att ta fram ett förslag på *hur* ett system med visitationszoner kan införas. Huruvida det över huvud taget är en bra idé att införa detta har alltså legat utanför utredningens uppdrag. En mycket stor andel av remissinstanserna är kritiska till bristen på underlag och forskning som visar på förslagets effektivitet i att förebygga brott, som uppges vara dess syfte. Till och med utredningen framhåller att visitationszoner inte kommer att vara särskilt effektivt.

Såsom Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet framhåller finns det en uppenbar risk att utredningsuppdrag med en på förhand angiven lösning, där utredningen reduceras till lagtekniska frågor, att leda till att samhällsproblemet – liksom den lagstiftning som denna är tänkt att resultera i – blir bristfälligt belyst och analyserat.⁴ Såväl JO, som Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet och Svea hovrätt m.fl. konstaterar också att utredningen inte visar att visitationszoner bör införas i den form som föreslås. Detta är i och för sig inte förvånande, eftersom direktivens utformning utesluter en analys som kan ge svar på frågan om varför det är nödvändigt, när man inte haft i uppdrag att jämföra med andra alternativ.

Den grundlagsstadgade lagstiftningsprocess vi har i Sverige har främst två syften: dels att säkerställa att förslaget är tillräckligt gediget för att resultera i kvalitativ och rättssäker lagstiftning, och dels att säkerställa en allsidig och upplyst debatt av de lagförslag som regeringen presenterar. Både allmänhet, media och opposition måste ha möjlighet till god insyn i hur och varför en lagstiftning föreslås. Utan en objektiv presentation av de förslag som regeringen lägger fram kan inte den offentliga debatten föras på rimliga grunder. Allmänheten riskerar då att bli förd bakom ljuset vad gäller de verkliga konsekvenserna av förslagen lagstiftning. Särskilt viktigt är detta när det gäller förslag som rör allas våra fri- och rättigheter, och rättsstatens kärna.

¹ Det finns ingen gräns för hur många gånger de förslagna två-veckorsperioderna kan förlängas.

² Svea hovrätts remissvar <https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/svea-hovratt.pdf>, s 1

³ Se bl.a. remissvar från Diskrimineringsombudsmannen, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Jönköpings kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, BRIS, JO m.fl.

⁴ Remissvar, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet <https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/stockholms-universitet.pdf>, s 2

Det framgår tydligt att förslaget om visitationszoner är ett sådant viktigt förslag. Det är därför så avgörande att regeringen på ett ärligt sätt berättar för allmänheten *vad det är de gör*, och *varför*. Att det saknas ett tydligt *varför* (bortsett från politiska överväganden), framgår ovan. Det finns ingen visad effekt, det finns tydliga risker med förslaget och våra tyngsta och skickligaste jurister säger att det strider mot våra grundlagar.

Men det är också viktigt att det framgår vad regeringen gör – man har bestämt att visitationszoner ska införas (oavsett effektivitet), och bett utredaren att ta fram ett förslag på hur. Regeringen vet också hur kontroversiellt detta är, hur svårt det är att motivera, och vad det är de bett utredaren att göra.

Det är därför så graverande att justitieministern lägger så mycket energi på att ge sken av att utredningen på egen hand tagit ställning till frågan *om* att visitationszoner bör införas, och att utredningen skett under gängse former. Gunnar Strömmer vet att så inte är fallet. Och inte nog med att han vet detta – han arbetar tydligt för att förvilliga allmänheten. I ett inlägg på LinkedIn⁵ och Facebook⁶ uppger Gunnar Strömmer (*min kursivering och understrykning*): ”En av de första saker regeringen gjorde efter tillträdet förra hösten var att ge en utredare i *uppdrag att se om ett system med visitationszoner kan införas* i Sverige. Och igår tog jag emot resultatet: Ett mycket väl genomarbetat förslag på en svensk modell av visitationszoner - eller säkerhetszoner, som utredningen hellre vill kalla det.”

I en intervju i TV4:s Nyhetsmorgon den 15 december 2023 sa Gunnar Strömmer också: ” – det här är ju en mycket typisk svensk utredning om jag får säga så, grundlig, går till botten, se till att skapa en svensk modell som passar in i vår lagstiftning, som också helt frimodigt går igenom alla risker och hur man ska hantera det.”⁷

Konstitutionsutskottet har konstaterat en ökning av antalet anmälningar av statsråds uttalanden under senare år. Dessa har i allt större utsträckning kommit att avse om ett uttalande av ett statsråd har varit korrekt i sak eller inte, och utskottet har som regel begränsat utredningen till om det har funnits något underlag för det aktuella uttalandet, och har regelmässigt i dessa granskningar framhållit vikten av att uttalanden är korrekta. Utskottets granskning är konstitutionell - inte politisk - och ska avse statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning och måste vara motiverad från konstitutionell synpunkt. Av detta följer att granskningar av statsråds uttalanden avgränsas till fall där det kan ställas konstitutionellt berättigade krav på uttalandena, t.ex. uttalanden som gjorts för att informera i en viss fråga varvid krav på saklighet och korrekthet gör sig gällande (granskningsbetänkande 2022/23:KU20).

Gunnar Strömmer är en erkänt skicklig jurist. Justitieministern vet såklart skillnaden mellan i att framställa detta som en utredning som fått frågan *om det går* att införa visitationszoner och huruvida det är en bra ide, och att berätta att man *talat om för utredaren vad hon ska komma fram till*. När statsrådet återkommande (se även paneldebatt på Fores 31/1 ”det här är utrett på ett traditionellt SOU-sätt”⁸) är elastisk med sanningen i vad som är utrett, hur, och varför, är han inte sanningsenlig med vad förslaget faktiskt innebär.

Justitieministern har vid ett flertal tillfällen upprepat dessa uttalanden i arbetet med att informera om arbetet kring förslaget om visitationszoner. Att ett statsråd på detta sätt far med osanning, med konsekvenser för möjligheten att säkerställa en allsidig och upplyst debatt av ett lagförslag som innebär långtgående konsekvenser för enskildas grundläggande fri- och rättigheter och gränserna för

⁵ https://se.linkedin.com/posts/gunnar-str%C3%B6mmer-67990361_s%C3%A4kerhetszoner-%C3%B6kade-m%C3%B6jligheter-f%C3%B6r-polisen-activity-7141330733851205632-Yp9e

⁶ https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0TD4xyiwrf9m9Sf641eWAG4FpmwHbVwbMdRfTPSCgK1rye4tst9TsoRBbGLqDV4t6l&id=100000835954012

⁷ <https://www.tv4play.se/klipp/8b959b4e600a2eb65b9f/justitieministern-om-riskerna-med-sakerhetszonerna-kraftfullt-verktyg> 05:06 in i klippet

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=JNev3XF2IOg> 47:10 in i videon

den statliga maktutövningen är en tydlig konstitutionell fråga. Detsamma gäller de konstitutionella kraven på statsråd vad gäller saklighet och korrekthet. Mot bakgrund av detta vill jag att konstitutionsutskottet granskar statsrådet Gunnar Strömmers uttalanden.

Ulrika Liljeberg

Riksdagsledamot (C)